

UTTALELSE OM STATSBUDSJETTET 2018

Til: Stortingets familie- og kulturkomité

Kopi: Kulturdepartementet

Vår ref.: 17/65/ST

Dato: 26.10.2017

Vedlagt følger høringsuttalelse fra Norsk teater- og orkesterforening (NTO) om Prop. 1 S (2017-2018), med særlig vekt på kapittel 323 *Musikk og scenekunst*.

Norsk teater- og orkesterforening er arbeidsgiver og interesseforening for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre 45 medlemmer består av nasjonale og regionale institusjoner, samt offentlig støttede produserende og programmerende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor.

I 2016 sto disse for nærmere 12 000 forestillinger/konserter, et totalt publikumstall på nærmere 2,5 millioner, og et samlet bruttobudsjett på over 3 milliarder kroner.

Norsk teater- og orkesterforenings høringsuttalelse følger vedlagt.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Åse Ryvarden
styreleder

Morten Gjelten
direktør

Innholdsfortegnelse

Oppsummering	3
Kulturpolitikken begrunnelse og statens ansvar	5
Lønns- og priskompensasjon	6
Lavmoms	7
Svekket institusjonsøkonomi betyr svekket kunstnerøkonomi	7
De programmerende teatrene og statens ansvar	8
Kulturfondet	9
Festivalene	10
Bygg for kvalitet og publikum	10
Regionreformen og oppgavefordeling	11
Forenklet kulturoms	12
Internasjonal utveksling	13
Digital distribusjon og formidling	14
Kor og vokalensembler	14
Den kulturelle skolesekken	15
Kunst og humanistiske fag i skolen	16
Forskning	17
Det offentlige ordskiftet om kunsten	18
Privat finansiering	19
Våre medlemmer	21

OPPSUMMERING

Det faktum at regjeringen gjennom effektiviseringsreformen ikke fullt ut kompenserer for forventet lønns- og prisøkning, betyr en reell reduksjon i institusjonenes driftsbudsjetter og svekkede rammer for fjerde år på rad. De fleste av NTOs virksomheter har fått en lønns- og priskompensasjon på mellom 2,1 og 2,2 pst., mens regjeringen legger til grunn en lønnsvekst på 3.0 pst. og en prisvekst på 1,6 pst. Forslaget om å øke den lave momssatsen ytterligere til 12 pst., innebærer i tillegg betydelige merkostnader knyttet til transport og overnatting særlig for de turnerende virksomhetene.

Dette skjer i en periode hvor produksjonsrammene allerede er strammet merkbart inn og flere av institusjonene allerede har gjennomført eller er midt i krevende effektiviserings- og omstillingsprosesser, mens andre er i en oppbyggingsfase som nå settes i revers.

Vi anmoder om reell lønns- og priskompensasjon slik at det blir mulig for frilansere så vel som fast ansatte kunstnere å holde tritt med lønnsutviklingen i samfunnet, uten at dette går utover institusjonenes kunstneriske aktivitet og tilbudet til publikum.

UNDERADMINISTRERTE VIRKSOMHETER

Økonomien i musikk- og scenekunstinstitusjonene er i all hovedsak knyttet direkte til kunstnerisk produksjon. I snitt er ca. 80 og 90 pst. av lønnskostnaden i henholdsvis de store teatrene og orkestrene knyttet til funksjoner som inngår direkte i den kunstneriske produksjonen, mens kun henholdsvis 8 og 4 pst. går til administrasjon. Det er svært begrensede muligheter for å kutte i så små administrasjoner, og rasjonaliseringsgevinsten er marginal sammenlignet med sektorer med store administrative kostnader.

SVEKKET TILBUD TIL PUBLIKUM

Etter flere år med stadig mer svekkede rammer gjenstår det få eller ingen andre innsparingstiltak enn å redusere kunstfaglige årsverk, noe som får direkte konsekvenser for kvaliteten og volumet i den kunstneriske produksjonen. Innstrammingene går gjerne først utover de mest eksperimentelle, risikofylte produksjonene og nyskapende samarbeid.

Når kapasiteten i produksjons- og formidlingsapparatet presses til en yttergrense blir det også utfordrende å ivareta bredden i samfunnsansvaret, herunder eksterne forventninger og egne ambisjoner om videreutvikling av formidlingsstrategier, utnyttelse av digital teknologi, ekstern relasjonsbygging og samarbeid, internasjonal utveksling og annen ressurs- og kostnadskrevende utadrettet virksomhet.

NEDPRIORITERT KUNSTPOLITIKK

Vi er kritiske til at regjeringen fortsatt formulerer «kulturell og kreativ næring» som en kulturpolitisk hovedprioritering, mens de direkte tilskuddene til kunstnerisk virksomhet i form av rammebevilgninger til institusjonene og avsetninger til kulturfondet reduseres. Dette skjer uten at gaveforsterkningsordningen har bidratt til å utløse mer privat finansiering til musikk og scenekunst.

Generelt ser vi at stadig flere satsinger med eksterne politiske mål belastes kulturbudsjettet – som midler til Innovasjon Norge og Kreativt Norge, filmsentivordningen, reiseliv og overføring av 40 pst. av bevilgningen til fire forsvarskorps. Denne utvidelsen av Kulturdepartementets portefølje skjer parallelt med sviktende satsing over andre departements budsjett. Blant annet foreslås en tilnærmet halvering av Utenriksdepartementets bevilgning til «næringsfremme, kultur-, Norgesfremme og informasjonsformål».

Resultatet av denne instrumentelle dreiningen er svekkede vilkår for den grunnleggende, langsiktige kunstneriske utviklingen og nyskapingen – dvs. for det som burde være Kulturdepartementets kjerneansvar.

STATEN MÅ STYRKE SITT ANSVAR

Med fremveksten av populisme, polarisering og illiberale krefter i vestlige demokratier, mener vi at staten må styrke og ikke svekke sitt ansvar for å sikre kunstinstitusjonene – som en betydelig del av

ytringsfrihetens infrastruktur, som uunnværlige arenaer for refleksjon og meningsdannelse og unike kilder til kulturell og menneskelig innsikt.

Direkte statlig tilskudd til de institusjonen som inngår i en nasjonal infrastruktur er det viktigste virkemiddelet for å sikre et likeverdig profesjonelt kulturtilbud av høy kvalitet, uavhengig av hvor man bor i landet.

Gjennom rammetilskuddet er forvaltningen av økonomien og den kunstfaglige beslutningsmyndigheten allerede desentralisert til selvstendige, forskjelligartede institusjoner som representerer lokal kunstproduksjon, et bredt uttrykksmangfold, kontinuitet i arbeidsmulighetene for kunstnerne også utenom hovedstadsområdet og regional kunstfaglig kompetanse med stor betydning for det stedlige kulturlivet.

SVEKKET INSTITUSJONSØKONOMI BETYR SVEKKET KUNSTNERØKONOMI

Vi registrerer at Kulturrådets nye kontor Kreativt Norge skal ha et utvidet oppdrag rettet mot disse institusjonene. Det fremkommer imidlertid ikke hva dette utvidede oppdraget innebærer, eller hvilke kompetansebehov hos institusjonene som skal imøtekommes.

Sentrale mål for Kreativt Norge er å skape arbeidsplasser gjennom økt investering i og omsetning av kunst- og kulturproduksjoner og bedre kunstnerøkonomien. Reduserte bevilgninger til institusjonene virker stikk i strid med disse målene.

Innenfor scenekunsten og musikken er de offentlig finansierte institusjonene de viktigste arbeidsgiverne for kunstnerne, og etterspørselen etter kunstnerisk arbeidskraft påvirkes i stor grad av disse virksomhetens økonomiske rammer. Svekket institusjonsøkonomi betyr færre kunstnerisk årsverk og dermed svekkede inntekts- og arbeidsvilkår for frilansere så vel som fast ansatte kunstnere. I 2014 ble det kanalisert 1,1 milliard kroner i form av lønn, honorar og vederlag fra de produserende NTO-institusjonene til kunstnerne, hvorav 40 pst til frilansere.

Institusjonene utgjør en betydelig del av infrastrukturen også rundt de frittstående kompaniene og ensemblene. Vi mener at staten må ta et større ansvar for tre programmerende teatrene – Black Box teater, BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avant Garden – som sammen med Dansens Hus er de viktigste co-produsentene og formidlerne av disse kompanienes forestillinger.

Gjennom utbredt samarbeid og ressursdeling også mellom de produserende institusjonene og selvstendige kompanier, ensembler og enkeltkunstnere, spiller institusjonsøkonomien en stadig viktigere rolle for produksjons- og formidlingsvilkår innenfor hele musikk- og scenekunstmrådet.

AKUTTE BYGGESAKER

NTO er glad for at det bevilges midler til nødvendige investeringer i rehabilitering og bygg, herunder for Den Nationale Scene, Carte Blanche og BIT Teatergarasjen og Nationaltheatret. Gode produksjons- og formidlingslokaler er helt nødvendig for å sikre kvalitet i innholdet og bred formidling til et sammensatt publikum. Vi ber komitéen være særlig oppmerksom på Det Samiske nasjonalteatret Beaivváš' akutte behov for nye lokaler. Det er gledelig at dette er omtalt som prioritert prosjekt, men det er viktig å sikre god fremdrift mot en beslutning slik at det kan bevilges midler i statsbudsjettet for 2019.

FORENKLET KULTURMOMS

Vi etterlyser stadig en forenkling av kulturmomsen. Det er bred enighet i bransjen om at dagens unntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats. En slik lovendring vil bidra til betydelig forenkling, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader. Det vil også innebære en langsiktig løsning for kulturhusene ved at man unngår den problematiske konkurransebestemmelsen i kompensasjonsloven.

KULTURPOLITIKKENS BEGRUNNELSE OG STATENS ANSVAR

Statens kulturpolitiske ansvar må knyttes tydeligere til Grunnlovens infrastrukturkrav, og ytringsmangfold og kvalitet presiseres som overordnede mål. De kunstneriske virksomhetene må anerkjennes som en betydelig del av ytringsfrihetens infrastruktur, som uunnværlige arenaer for refleksjon og meningsdannelse og unike kilder til kulturell og menneskelig innsikt. Kulturpolitikkenes ambisjoner og prioriteringer må vurderes i tråd med dette.

Sammen med skolen, universitetene og mediene utgjør kulturinstitusjonene ytringsfrihetens infrastruktur, og i henhold til Grunnlovens § 100 har staten en forpliktelse til aktivt å sikre og legge til rette for de institusjonene som utgjør denne infrastrukturen for fri ytring. Dette overordnede statlige ansvaret for oppbygging av et offentlig ytringsrom bør trekkes tydeligere frem som en av begrunnelsen for en offentlig kulturpolitikk. Kunsten og kulturen har en fundamental verdi i samfunnet og for enkeltmennesket, og det er denne verdien som må være førende for nivået på samlede investeringer i sektoren og for kulturpolitiske prioriteringer.

Tradisjonelt har det vært solid politisk enighet om at kultursektoren er et viktig offentlig ansvarsområde, noe som har resultert i en gledelig vekst i bevilgningen til kulturformål etter tusensårskiftet. Vi mener det nå er grunn til å merke seg en stagnasjon i bevilgningene og svekkede rammevilkår for musikk- og scenekunstinstitusjonene. Kulturpolitikken i Norge er ung og uferdig, og det er fortsatt et etterslep i nødvendige investeringer. Vi ser ingen grunn til å hevde at den offentlige satsingen på kulturområdet har nådd et metningspunkt. Tvert imot er det mye som tyder på at den rollen kunsten og kulturen spiller i samfunnet vil bli enda viktigere i tiden fremover.

I et samfunn preget av raske endringer, migrasjon og større kompleksitet må vi kunne forholde oss til et stadig bredere ytringsmangfold og kommunisere på tvers av kulturelle forskjeller. Vi må lære oss å se, lytte og lese kritisk og anstrenge oss for å innta uvante synsvinkler for å gripe det som er ukjent og annerledes. I nær relasjon til humaniora er kunsten i denne situasjonen helt nødvendig og viktigere enn noen gang for å utdanne kompetente borgere til deltakelse i det kommunikasjonsfelleskapet som er fundamentet for et fungerende demokrati.

Frie ytringer har en av sine viktigste arenaer i kunsten, hvor meningsdannelse og meningsutveksling finner sted i de mangeartede kunstneriske virksomhetene. Med fremveksten av populisme, polarisering og illiberale krefter i vestlige demokratier, må staten *styrke* og ikke svekke sitt ansvar for å sikre og ruste opp en sterk infrastruktur av selvstendige, meningsdannende institusjoner og demokratiske fellesarenaer for det offentlige ordskiftet.

For at de kunstneriske virksomhetene skal kunne ivareta denne helt grunnleggende samfunnsrollen må det skapes aksept for at kunstens relevans må forstås i et langsiktig mer enn et kortsiktig, og et indirekte mer enn et direkte perspektiv.

NTO er derfor kritisk til de siste årenes kulturpolitiske prioriteringer og instrumentelle dreining mot «kulturell og kreativ næring» som synes basert på en manglende anerkjennelse av kunstens betydning utover økonomisk verdiskaping og andre ringvirkninger.

Kjernebegreper i kulturpolitikken er blitt etterspørsel, sysselsetting og entreprenørskap, mens kunstpolitikken nedprioriteres. Resultatet er svekkede rammer for selve innholdsproduksjonen og den langsiktige og grunnleggende kunstneriske utviklingen og nyskapingen. Det er fornuftig å ha en næringspolitikk også for kulturnæringene, men vi etterlyser en satsing over Næringsdepartementets og Utenriksdepartementets budsjetter.

Vi oppfordrer til språklig bevissthet rundt hvilke begreper som anvendes og som danner premisset for politikkkutformingen, og til grundig refleksjon over hva det vil bety for kunstens samfunnsrolle i et langsiktig

perspektiv om vi godtar at dagens selvstendige kunstinstitusjoner reduseres til virkemidler for eksterne politiske mål og det kunstneriske handlingsrommet svekkes ytterligere.

LØNNS- OG PRISKOMPENSASJON

NTO anmoder om reell lønns- og priskompensasjon som gjør det mulig for frilansere så vel som fast ansatte kunstnere å holde tritt med lønnsutviklingen i samfunnet, uten at dette går utover institusjonenes kunstneriske aktivitet og tilbudet til publikum.

Budsjettforslaget for 2018 innebærer for de fleste av NTOs medlemmer en nominell vekst mellom 2,1 og 2,2 pst., mens den generelle lønnsøkningen er beregnet til 3,0 pst. og prisøkningen til 1,6 pst. Det faktum at regjeringen gjennom effektiviseringsreformen ikke fullt ut kompenserer for forventet lønns- og prisøkning, betyr en reell reduksjon i institusjonenes driftsbudsjetter og svekkede rammer for fjerde år på rad.

Dette skjer i en periode hvor flere av institusjonene allerede har gjennomgått betydelige innstramminger og har gjennomført eller er midt i krevende effektiviserings- og omstillingsprosesser, mens andre – slik som for eksempel Nordnorsk Opera og Symfoniorkester – er i en oppbyggingsfase som nå settes i revers.

I 2016 løste tariffpartene selv pensjonsflokken ved innføring av innskuddsbasert ordning. Vi registrerer at departementet legger til grunn at de institusjonene som fortsatt har en negativ balanse som skyldes pensjon, treffer nødvendige tiltak slik at balansen mellom inntekter og kostnader forbedres over tid. Vi forventer at også staten selv bidrar til dette gjennom reell lønns- og priskompensasjon.

UNDERADMINISTRERTE VIRKSOMHETER

Teatrene og orkestrene er personalintensive virksomheter, og i snitt er ca. 80 og 90 pst. av lønnskostnaden i henholdsvis de store teatrene og orkestrene knyttet til funksjoner som inngår direkte i den kunstneriske produksjonen, mens kun henholdsvis 8 og 4 pst. går til administrasjon.

Det er svært begrensede muligheter for å kutte i så små administrasjoner, og rasjonaliseringsgevinsten er marginal sammenlignet med sektorer med store administrative kostnader.

Fordeling av lønnskostnader i de største teatrene* og symfoniorkestrene** 2014:

	Teater	Orkester
Kunstnerisk produksjon (kunstnerisk, teaterteknisk, plan/produksjon)	78 %	92 %
Kommunikasjon	9 %	3 %
Administrasjon	8 %	4 %
Drift	4 %	1 %

*Den Norsk Opera & Ballett, Nationaltheatret, Det Norske Teatret, Den Nationale Scene, Trøndelag Teater, Rogaland Teater, Hålogaland Teater og Teatret Vårt.

**Oslo-Filharmonien, Bergen Filharmoniske Orkester, Trondheim Symfoniorkester og Stavanger Symfoniorkester.

Når økonomien i all hovedsak er knyttet direkte til kunstnerisk produksjon og til å lønne kunstnere og annet kunstfaglig personale gjenstår det få eller ingen andre innsparingstiltak enn å redusere kunstfaglige årsverk.

Slik det fremkommer i de periodiske institusjonsevalueringene, er det ofte knappe bemanningsressurser knyttet til produksjonsapparatet rundt de kunstneriske prosjektene som hindrer en større utnyttelse av det kunstneriske potensialet i virksomhetene. Det finnes dermed svært begrensede muligheter for å rasjonalisere bort årsverk uten at dette får direkte konsekvenser for kvaliteten og volumet i den kunstneriske produksjonen.

SVEKKEDE RAMMEVILKÅR FÅR BETYDNING FOR KVALITET OG MANGFOLD

På kort sikt kan den tellbare effekten av svekkede rammer til en viss grad kamoufleres gjennom tilpasninger av repertoar og ressursbruk. På lengre sikt får en slik tilpasning betydelige konsekvenser for kvaliteten og mangfoldet i innholdsproduksjonen. Innstramminger går gjerne først utover de mest eksperimentelle, risikofylte produksjonene og nyskapende samarbeid.

Når kapasiteten i produksjons- og formidlingsapparatet for kunsten presses til en yttergrense, blir det også utfordrende å ivareta bredden i samfunnsansvaret – herunder eksterne forventninger og egne ambisjoner om videreutvikling av formidlingsstrategier, utnyttelse av digital teknologi, ekstern relasjonsbygging og samarbeid, internasjonal utveksling og annen ressurs- og kostnadskrevende utadrettet virksomhet.

RESSURSUTNYTTELSE OG FLEKSIBEL DRIFT – ET DELT ANSVAR

Virksomhetene arbeider kontinuerlig med å finne frem til best mulige systemer for økonomistyring og med å identifisere og utnytte effektiviserings- og inntektsmuligheter – enten det er åpningstider, aktivitetsomfang, arenaer eller selve avtaleverket.

I professor Trond Bjørnenaks rapport *Kostnadseffektivitet og god økonomistyring i scenekunstselskapene* vises det til at disse institusjonene har hatt lavere kostnadsøkning enn man kunne forventet i perioden 2011-2014, gitt den generelle veksten i lønn og pensjon. Dette tyder ifølge professoren på god økonomikontroll og stram kostnads- og budsjettstyring. Videre viser institusjonsevalueringene – som ser kvalitet og ressursutnyttelse i sammenheng – gjennomgående god måloppnåelse og økt effektivitet også senere år.

Tariffpartene har selv tatt ansvar og gjort en betydelig innsats for å sikre institusjonene mer forutsigbare rammebetingelser med innføringen av innskuddspensjonsordning i 2016. I tillegg er lovverk og tariffavtaler i stor grad med på å legge rammene for musikk- og scenekunstinstitusjonenes ressursutnyttelse. I samarbeid mellom Arbeidsgiverforeningen Spekter, NTO og virksomhetene arbeides det fortløpende for å forbedre tariffavtalene, slik at det kan legges til rette for mer fleksibel drift – selvsagt hele tiden balansert i forhold til legitime krav om et forsvarlig arbeidsmiljø. Her hviler det også et betydelig ansvar på arbeidstakerorganisasjonene.

I noen tilfeller kan også administrativt samarbeid og fellesfunksjoner på sikt føre til kostnadsbesparelser. Vi vil imidlertid understreke at det er ressurskrevende å utvikle og administrere fellesløsninger, og at rasjonaliseringsgevinsten ofte er begrenset.

LAVMOMS

NTO er kritisk til regjeringens forslag om å øke satsen på lavmoms ytterligere til 12 pst., etter at den ble hevet fra 8 til 10 pst. i 2016. Dette innebærer betydelige merutgifter, særlig for de turnerende virksomhetene, knyttet til persontransport og overnatting.

SVEKKET INSTITUSJONSØKONOMI BETYR SVEKKET KUNSTNERØKONOMI

Innenfor scenekunsten og musikken er de offentlig finansierte institusjonene de viktigste arbeidsgiverne for kunstnerne, og etterspørselen etter kunstnerisk arbeidskraft påvirkes i høy grad av disse virksomhetenes økonomiske rammer. Strammere institusjonsøkonomi betyr svekkede arbeidsvilkår for frilansere så vel som fast ansatte kunstnere og svekkede vilkår for talentutvikling og samarbeid.

FÆRRE ARBEIDSPASSER OG SVEKKEDE VILKÅR FOR TALENTUTVIKLING

Kunstnerøkonomi og talentutvikling er blant regjeringens hovedprioriteringer med økte tilskudd til Kulturrådets nye kontor Kreativt Norge og Talent Norge. Reduserte bevilgninger til institusjonene samsvarer dårlig med disse prioriteringene, og er stikk i strid med målene for Kreativt Norge som er å skape arbeidsplasser gjennom økt investering i og omsetning av kunst- og kulturproduksjoner og bedre kunstnerøkonomien.

Faste stillinger og engasjement ved musikk- og scenekunstinstitusjonene er avgjørende viktige inntektskilder for mange kunstnere – herunder for den voksende andelen frilansere – og institusjonene er de viktigste talentutviklerne for nyutdannede musikere, skuespillere og andre scenekunstnere. Svekket institusjonsøkonomi går særlig utover kunstnere som ikke er fast tilknyttet virksomheten, og rammer dermed frilansere i betydelig grad.

Vi registrerer også at Kreativt Norge skal ha et utvidet oppdrag rettet mot institusjonene. Det fremkommer imidlertid ikke hva dette utvidede oppdraget innebærer, eller hvilke kompetansebehov hos institusjonene som skal imøtekommes.

I 2014 ble det kanalisert om lag 1,1 milliarder kroner til kunstnere i form av lønn, honorar og vederlag fra de produserende NTO-institusjonene, hvorav 40 pst til frilansere. I tillegg kommer betydelige pensjonskostnader.

De produserende NTO-virksomhetenes lønnskostnader til kunstnere 2014:

Lønn** til kunstnere:	1,1 milliarder kroner
Lønn til fast ansatte kunstnere:	643 millioner kroner (60 %)
Lønn til frilanskunstnere:	416 millioner kroner (40 %)

* «Kunstnere» omfatter her en rekke ulike kunstnergrupper – herunder skuespillere, musikere, sangere, dansere, instruktører, koreografer, scenografer, kostymedesignere, lysdesignere, lyddesignere, videodesignere, komponister, dirigenter, dramatikere, forfattere, oversettere og dramaturger.

** Dette omfatter lønn (inkl. arbeidsgiveravgift og feriepenger), honorar og vederlag. I tillegg kommer betydelige pensjonskostnader. Med den utviklingen vi har hatt i pensjonskostnader de siste årene, vil dette innebære betalbare pensjonsutgifter på mellom 15 og 25 % av lønnsgrunnlaget, avhengig av virksomhetens historikk, særaldersgrenser mm.

SVEKKEDE VILKÅR FOR SELVSTENDIGE KOMPANIER

Institusjonene utgjør også en betydelig del av infrastrukturen rundt de frittstående kompaniene og ensemblene, med de programmerende teatrene – Black Box teater, BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avant Garden og Dansens Hus som de viktigste co-produsentene og formidlerne av disse kompanienes forestillinger.

Gjennom utbredt samarbeid og ressursdeling også mellom de produserende institusjonene og selvstendige kompanier, ensembler og enkeltkunstnere, spiller institusjonsøkonomien en stadig viktigere rolle for produksjons- og formidlingsvilkår innenfor hele musikk- og scenekunstmrådet.

SKUESPILLER- OG DANSERALLIANSEN

Skuespiller- og danseralliansen er et viktig bidrag til å bedre kunstnerens økonomi og arbeidsvilkår og imøtekommer arbeidsgivers behov for fleksible ansettelser. Vi støtter en videre utvikling av alliansen, og vil samtidig understreke at en slik ordning er helt avhengig av at det eksisterer oppdragsgivere med gode nok økonomiske rammer til å engasjere kunstnerne.

DE PROGRAMMERENDE TEATRENE OG STATENS ANSVAR

NTO oppfordret til at staten styrker sitt ansvar for tre programmerende teatre – BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avant Garden og Black Box teater – som en betydelig del av den

nasjonale infrastrukturen på kulturområdet. En økning av tilskuddet til disse teatrene er også blant de viktigste virkemidlene for å bedre produksjons- og formidlingsvilkårene for selvstendige kompanier og enkeltkunstnere.

STOR BETYDNING

Både som formidlere og co-produsenter av scenekunst med et nasjonalt og internasjonalt nedslagsfelt, og i kraft av den kompetansen de besitter, har de programmerende teatrene en betydning for utviklingen i scenekunsten som ikke gjenspeiles i bevilgningsnivået.

BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avant Garden og Black Box teater står i dag overfor ulike utfordringer som fordrer en styrket økonomi. De største utfordringene for BIT Teatergarasjen og Avantgarden er knyttet til helt nødvendige planlagte nye bygg, hvor staten vil være avgjørende for å sikre rammer som gjør det mulig å opprettholde innholdsproduksjonen med økte driftsutgifter. Black Box teater ble på sin side i 2014 utsatt for et makeskifte mellom staten og Oslo kommune, og vi anmoder om at staten tar tilbake et større finansieringsansvar, slik at teatrets fremtid ikke avgjøres av lokale prioriteringer alene.

DIFFERENSIERT ØKONOMI OG DESENTRALISERTE BESLUTNINGSMYNDIGHET

En styrking av de programmerende teatrenes co-produksjonsmidler vil også sette dem i stand til å bidra enda sterkere til initiering og finansiering av prosjekter for turnering i inn- og utland, og føre til en mer differensiert økonomi der nye prosjekter finansieres i et spleiselag mellom flere aktører.

Sammen med tendensen til at de produserende teatrene i økende grad co-produserer og arbeider programmerende, suppleres på denne måten Kulturrådets beslutningsmyndighet. Slik kan den kunstfaglige definisjonsmakten desentraliseres ytterligere ved at flere kompetente fagmiljøer gjør selvstendige kvalitetsvurderinger. Flere kvalitetsforståelser settes i spill og uttrykksmangfoldet styrkes.

KULTURFONDET

Vi anmoder om en styrking i avsetningene til musikk og scenekunst under Kulturfondet, ledsaget av spissede kvalitetskriterier, og minner om at fondsmidlene disponeres ut ifra kunstfaglige vurderinger på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter i tråd med Kulturrådsloven.

MER TIL FÆRRE

Forslaget til statsbudsjett innebærer en realnedgang i avsetningene til scenekunst og musikk (justert for overdragelse av av Barnas Verdensdager Fra Kulturtanken til Oslo World Music Festival). Vi mener at fondsavsetningene må styrkes og kvalitetskriteriene i forvaltningen av midlene spisses.

Vi viser til Kulturutredningen 2014 hvor utvalget understreker at kunstpolitikken må ta utgangspunkt i erkjennelsen av at kun et fåtall av dem som ønsker en karriere som kunstner lykkes i å nå dette målet. Offentlige midler må i hovedsak treffe «de få utvalgte» og ikke «smøres tynt utover» søkermassen av rettferdighetshensyn.

I dette perspektivet støtter vi det synet at midlene bør konsentreres om færre søkere fremfor at fremtidige økninger brukes til å innvilge stadig flere søknader. På denne måten vil det kunne gis romsligere tildelinger og bedre vilkår for de prosjektene som tilfredsstill kvalitetskravene, samtidig som gjennomtrekket av søkere som ikke har forutsetninger for en kunstnerkarriere blir redusert.

BASISFINANSIERING

Vi vil understreke betydningen av basisfinansieringen for scenekunstgrupper som gir utvalgte kompanier økonomisk forutsigbarhet over en lengre periode med mulighet for mer langsiktig planlegging. Etter at de første kompaniene som mottok basisfinansiering nå nærmer seg 12 år i ordningen – som etter hovedregelen er satt som grense for å motta basistilskudd – er det viktig at det finnes frem til gode ordninger som sikrer at det fortsatt er kvalitet som er det fremste kriteriet for hvilke kompanier som skal motta flerårig driftsstøtte.

FESTIVALENE

NTO anmoder om at tilskuddet til de festivalene som oppfattes som en betydelig del av en nasjonal infrastruktur tilbakeføres fra Kulturrådet, slik at disse etablerte virksomhetene mottar tilskudd direkte over statsbudsjettet.

Tilskudsforvaltningen av de tidligere knutepunktfestivalene er overført Kulturrådet og ny tilskuddsordning trer i kraft f.o.m 2018. Ordningen omfatter alt fra store etablerte festspill til små og mer flyktige, personavhengige festivaler.

Flere av de etablerte festivalene, som for eksempel Festspillene i Bergen, fremstår som varige institusjoner hvor faglig og administrativ profesjonalitet og kontinuitet er sikret uavhengig av enkeltpersoner. Vi anmoder om at tilskuddet til slike festivaler – som oppfattes som en betydelig del av en nasjonal infrastruktur av profesjonelle musikk- og scenekunstinstitusjoner – tilbakeføres og fordeles direkte over statsbudsjettet.

BYGG FOR KVALITET OG PUBLIKUM

NTO anmoder om at komiteen er oppmerksom på fortsatt store etterslep i nødvendige investeringer i den kulturelle infrastrukturen. Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover institusjonenes produksjonsbudsjetter. Vi ber komiteen merke seg særskilt de akutte behovene for nye lokaler til Det Samiske Nasjonalteatret Beaivvás.

Det er fortsatt behov for å videreutvikle den kulturelle infrastrukturen. Det er både behov for nye bygg og for oppgradering av eksisterende teater- og konsertlokaler. Gode produksjons- og formidlingslokaler er helt nødvendig for å sikre kvalitet i innholdet og bred formidling.

NYE PRODUKSJONS- OG FORMIDLINGSLOKALER

På teaterområdet er flere byggesaker på trappene. Det er gledelig at staten bidrar med investeringstilskudd til nytt scenekunsthus i Sentralbadet i Bergen med nye permanente lokaler for Carte Blanche og BIT Teatergarasjen.

Vi er også glade for at staten viderefører midler som sikrer kontinuitet og fremdrift i arbeidet med et modernisert Rogaland Teater i tråd med Finansdepartementets kvalitetssikringssystem for store statlige investeringer. Konseptvalgutredningen (KVU) er gjennomført, kvalitetssikringen (KS1) ferdigstilles desember 2017 og avklaringsfasen med siste del av forstudiet og klargjøring til forprosjekt gjenstår.

Hordaland Teater er i ferd med å utvikle en permanent nynorskscene i Bergen og har flyttet inn i Logen i Bergen sentrum. Vi anmoder om at staten bidrar til nødvendig oppgradering av lokalene på lik linje med fylkeskommunen. Videre er planene om et viktig nytt bygg for Teaterhuset Avant Garden i Trondheim i ferd med å realiseres, mens Brageteatret i Drammen har et presserende behov for mer egnede lokaler i forbindelse med utviklingen av regionteatervirksomhet.

Vi ser også frem til opprettelse av en teaterscene ved Ibsenmuseet i samarbeid mellom Norsk folkemuseum og Nationalteatret og er glade for at det bevilges midler til dette.

NTO vil særlig fremheve den akutte situasjonen for Det Samiske Nasjonalteatret Beaivvás som i over 30 år har holdt til i det som allerede fra starten av ble betegnet som midlertidige lokaler i Kautokeino. Lokalene er ikke egnet til å drifte et moderne teater og arbeidsmiljøstandarden er uakseptabel.

Sametinget har trukket frem nye lokaler for det samiske nasjonalteatret som høyt prioritert prosjekt, og regjeringen har besluttet at Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet skal gi Statsbygg i oppdrag å utrede et alternativ med samlokalisering av teatret og Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino. Statsbygg skal levere utredningen desember 2017. Det er gledelig at staten endelig har

kommet på banen, og vi ber om at Stortinget bidrar til god fremdrift i prosjektet slik at midler for realisering av byggeprosjektet kan bevilges i budsjettet for 2019.

Alle disse sakene har ulik grad av statlig medvirkning i selve byggeprosjektet, men staten vil være avgjørende for å sikre gode rammer for drift og innholdsproduksjon. NTO vil understreke betydningen av at staten bidrar til at kunstneriske, organisatoriske og drifts- og vedlikeholdsmessige utfordringer blir tatt på alvor når det investeres i nye bygg.

REHABILITERING OG MODERNISERING

Flere av de eldre teaterhusene står overfor særlige utfordringer knyttet til vedlikehold og drift av selve bygningsmassen, og NTO har tillit til at arbeidet med å løse disse utfordringene fortsetter i dialog mellom departementet og virksomhetene.

Foreningen er glad for at rehabiliteringen av Nationalteatret endelig kan igangsettes etter at regjeringen har valgt det såkalte "alternativ A" fra KS1-prosessen som prioriterer nødvendig rehabilitering av bygningen og omfattende oppgradering av hovedscenen. Dette er et første og helt nødvendig steg i prosessen for å ruste Nationalteatret for fremtiden, og det er gledelig at det er avsatt midler for igangsettelse av forprosjektering i 2018.

Samtidig som vi berømmer regjeringen for handlekraft, støtter NTO Nationalteatrets egne ambisjoner for rehabiliteringen og den videre utviklingen av teatret, som er i tråd med det såkalte «alternativ 2» fra konseptvalgutredningen. Dette alternativet innebærer blant annet oppgradering av alle fire scener til dagens krav, universell utforming som er lovpålagt, oppgradering av publikumsområder og forbedring av arbeidsforhold slik at de tilfredsstillir dagens krav.

Like fullt ser vi frem til at bygge- og rehabiliteringsprosjektet tas videre til forprosjektering og KS2-prosess, slik at det tradisjonsrike teatret moderniseres og tas vare på for fremtidens generasjoner.

Vedlikeholdsmessige og scenetekniske utfordringer finner vi også ved Den Nationale Scene. Det er gledelig at staten investerer i nødvendig rehabilitering av tak og fasader for Den Nationale Scene i Bergen, og vi ser frem til god fremdrift i beslutningsprosessen etter at kvalitetssikring (KS1) av konseptvalgutredningen (KVU) for rehabilitering av bygget nå foreligger.

NTO er også glad for at staten medvirker finansielt i fornyelsen av Grieghallen som huser sentrale institusjoner som Bergen Filharmoniske Orkester, Bergen Nasjonale Opera og BIT 20 Ensemble.

REGIONREFORMEN OG OPPGAVEFORDELING

NTO oppfordrer til at direkte statstilskudd videreføres som det viktigste virkemiddelet for å ivareta en nasjonal kulturpolitikk for hele landet. Vi ser frem til at den varslede utredningen av ansvarsdelingen mellom forvaltningsnivåene i forbindelse med en ny kulturmelding også omfatter en grundig vurdering av hvordan kvaliteten best kan sikres i det profesjonelle kunsttilbudet og hvordan prinsippet om en armlengdes avstand best kan ivaretas.

NTO er glad for at det ikke gjøres endringer i ansvarsdelingen mellom forvaltningsnivåene på kulturområdet forut for den varslede kulturmeldingen, og at det her skal utredes hvordan en nasjonal kulturpolitikk kan ivaretas og hvordan kvaliteten best kan sikres i den profesjonelle delen av kunst- og kulturlivet.

DIREKTE STATSTILSKUDD SIKRER ET LIKEVERDIG KULTURTLBUD I HELE LANDET

Kulturområdet er i liten grad lovregulert, og i dag er direkte statstilskudd til et landsdekkende nett av selvstendige kunstinstitusjoner det viktigste virkemiddelet for å sikre et mest mulig likeverdig profesjonelt kunsttilbud av høyest mulig kvalitet. Gjennom rammetilskuddet er forvaltningen av økonomien og den kunstfaglige beslutningsmyndigheten allerede desentralisert til selvstendige, forskjelligartede institusjoner

som representerer lokal kunstproduksjon, et bredt uttrykksmangfold, kontinuitet i arbeidsmulighetene for kunstnerne også utenom hovedstadsområdet og regional kunstfaglig kompetanse med stor betydning for det stedlige kulturlivet. Samtidig sikrer dagens ordning at statlige midler kanaliseres direkte til kunstnerisk virksomhet, uten unødvendige byråkratiske mellomledd, og på en armlengdes avstand fra politikk og forvaltning.

DELT FINANSIERINGSANSVAR BIDRAR TIL SPREDNING I FINANSIERINGSKILDER

Ordningen med delt finansieringsansvar og fast fordelingsnøkkel for region- og landsdelsinstitusjonene bidrar til forutsigbare rammevilkår for institusjonene, sikrer lokalt eierskap og lokal forankring, spredning i finansieringskilder og signaliserer at det nasjonalt viktige kan ligge flere steder enn i Oslo og Bergen.

For at ordningen skal fungere er det viktig at staten legger til rette for en god dialog mellom forvaltningsnivåene og tar sitt ansvar for å sikre at kommunene og fylkeskommune har økonomi til å følge opp bevilgningene i henhold til fordelingsnøkkelen. Samtidig som kommunene og fylkeskommunene må ta sin del av ansvaret og ikke nedprioriterer kunsten i sine budsjetter.

KULTURPOLITISKE PREMISSE

Det har tatt lang tid å bygge opp dagens kulturelle infrastruktur ved hjelp av sterke statlig insentiver og velfungerende kulturpolitiske modeller. Men den er lett å rive ned. Det bør finnes svært gode faglige begrunnelser for å endre det som virker. Vurderingene av ansvarsdelingen må gjøres ut i fra kulturpolitiske mål og med blick på kunsten og publikum, og det må ikke gjøres endringer på regionreformens premisser med krav om å tilføre det regionale nivået flere oppgaver og ansvar i seg selv.

FORENKLET KULTURMOMS

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats. En slik lovendring vil bidra til betydelig forenkling, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader.

Etter endringen i merverdiavgiftsloven i 2010 er kinoer, museer, gallerier, opplevelsessentre og fornøylesparker underlagt avgiftsplikt med lav sats for billettomsetningen, med rett til fradrag for inngående merverdiavgift. Musikk og scenekunst er fortsatt unntatt avgift.

Dette unntaket var i strid med kulturmomsutvalgets forslag om en såkalt «breddemodell» som innebar at adgang til de fleste former for kulturarrangementer skulle omfattes av avgiftsplikten i merverdiavgiftsloven med lav sats (NOU 2008:7).

Etter vårt syn bør det tillegges adskillig vekt at en slik «breddemodell» vil bidra til et enklere og mer enhetlig og oversiktlig regelverk for kultursektoren. Det er samtidig viktig og fullt mulig å finne løsninger som sikrer at man unngår mulige uheldige konsekvenser for aktører i deler av bransjen, herunder for produsenter uten offentlig tilskudd og artister som selv eller sammen med andre arrangerer konserter mm.

BRED ENIGHET I BRANSJEN OG LANGSIKTIG LØSNING FOR KULTURHUSENE

Det er i dag bred enighet i bransjen om en slik lovendring som også vil innebære en langsiktig løsning for kulturhusene ved at de får fradragsrett etter merverdiavgiftsloven.

Dermed unngår man utfordringene knyttet til kompensasjonslovens konkurransebestemmelse som innebærer at kulturhusene i dag må forholde seg til et absurd regelverk hvor skatteetaten skal avgjøre hva som er «kunstnerisk» aktivitet og hva som er «kommersiell» aktivitet i konkurranse med andre og dermed ikke kompensasjonsberettiget. I tillegg vil man oppnå avgiftsmessig likebehandling mellom kommunale og private eiere av kulturhus.

Metoden for fordeling mellom kompensasjonsberettiget og ikke-kompensasjonsberettiget bruk gir også det utilsiktede resultatet at det vil lønne seg å drive utleieaktivitet i stedet for egenproduksjon når det gjelder visse typer arrangementer. En tilpasningskonsekvens blir at kulturhusene oppretter egne juridiske enheter som står for arrangementer som skattedirektoratet anser som økonomisk aktivitet og leier ut lokalet til enheten. Dette har neppe vært lovgivers intensjon.

FLERE OMRÅDER SKAL INKLUDERES I MOMSSYSTEMET

For en nærmere begrunnelse og redegjørelse for forslag til endring av merverdiavgiftsloven viser vi til felles brev fra NTO og Spekter til Finansdepartementet, vedlagt notat fra Ernst & Young utarbeidet etter oppdrag fra NTO. I Finansdepartements svar på dette, i brev av 7. desember 2015, vises det til Skattemeldingens (Meld. St. 4 (2015-2016)) uttalelse om at departementet vil vurdere å inkludere flere områder i merverdiavgiftssystemet. Vi finner likevel ikke spor av en slik vurdering i budsjettforslaget.

INTERNASJONAL UTVEKSLING

NTO anmoder om at regjeringens forslag om å redusere Utenriksdepartementets tilskudd til «næringsfremme, kultur-, Norgesfremme og informasjonsformål» reverseres. Vi etterlyser videre en *kunstpolitikk* for internasjonal utveksling, og ber om en helhetlig gjennomgang av ansvarsdeling, mål og virkemidler som kan munne ut i konkrete tiltak for å styrke også musikk- og scenekunstinstitusjonenes internasjonale virksomhet og rolle.

Det politiske og forvaltningsmessige ansvaret for internasjonal kunst- og kulturutveksling må avklares, og mål og prinsipper for den videre politikktutformingen tydeliggjøres. Vi etterlyser en sterkere *kunstpolitisk* satsing på internasjonalisering med kvalitet og ytringsmangfold som overordnede mål.

MISFORHOLD MELLOM AMBISJONER OG VIRKEMIDLER

Samtidig er vi kritiske til at regjeringen igjen foreslår å redusere Utenriksdepartementets tilskudd til «næringsfremme, kultur-, Norgesfremme og informasjonsformål» er tilnærmet halvert. Denne sviktende satsingen illustrerer et påfallende misforhold mellom ambisjoner og virkemidler og synliggjør behovet for en avklaring av ansvarsdelingen mellom departementene.

Kulturpolitiske mål og forventninger om internasjonalisering følges ikke tilsvarende opp med virkemidler og økonomiske innsats. Mens det innenfor andre områder og for andre virksomheter finnes særskilte organer og stimuleringsordninger for å fremme internasjonalisering, er dette fraværende for musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene er forskjelligartede med ulike mål, ambisjoner og arbeidsmåter også når det gjelder internasjonal utveksling. Det handler for eksempel om å delta i langsiktige samarbeidsprosjekter og nettverk, utveksle kunstnerisk kompetanse og arbeidskraft, co-producere forestillinger som vises i Norge og utlandet, arrangere internasjonale festivaler og delta på internasjonale arenaer gjennom turneer og gjestespill.

Mange har gode kontaktnett og høster betydelig oppmerksomhet og anerkjennelse gjennom stor publikumsinteresse, internasjonale priser og rosende anmeldelser og bidrar betydelig til å synliggjøre og fremme interessen for norsk musikk og scenekunst og norske kunstnere i de internasjonale markedene. Institusjonenes økonomiske og administrative ressurser er imidlertid for små til å imøtekomme den internasjonale etterspørselen uten at det går utover tilbudet i hjemmemarkedet, og attraktive forespørsler må ofte avvises.

SVEKKEDE VILKÅR FOR INTERNASJONALE VIRKSOMHET

Det er derfor bemerkelsesverdig at ikke teatrene og orkestrene internasjonale markedspotensial synes å være tenkt inn i Kulturdepartementets satsing på næringsutvikling og eksport, men at regjeringens prioriteringer i stedet har gitt seg utslag i svekkede rammevilkår som vi vet går utover internasjonale turneer og gjestespill. Vi anerkjenner behovet for et støtteapparat for kunstnere og bransjeaktører, men vil

advare mot økt administrasjon og unødvendig byråkrati fremfor direkte bevilgninger til kunstneriske virksomheter og etablerte strukturer.

Dersom det er et politisk ønske om å realisere musikk- og scenekunstinstitusjonenes internasjonale potensiale, må det fremskaffes bedre kunnskap om aktivitet og behov innenfor hele feltet som grunnlag for en samlet gjennomgang av mål og virkemidler.

DIGITAL DISTRIBUTJON OG FORMIDLING

NTO foreslår at det etableres en særskilt støtteordning for digital distribusjon og formidling innenfor musikk og scenekunst. Hensikten er å stimulere institusjonenes eget forsøks- og utviklingsarbeid som kan komme hele feltet til gode gjennom erfarings- og kompetanseutveksling.

Vi kan ikke se at digital distribusjon og formidling av musikk og scenekunst er omtalt i regjeringens budsjettforslag.

Den digitale teknologien gir nye muligheter både for virksomhetenes videreutvikling av formidlingsarbeidet og for digitale overføringer av utvalgte konserter og forestillinger på nettet, til kinoer, storskjermer og andre digitale medier. På denne måten kan teknologien bidra til en bedre utnyttelse av de ressursene som allerede er investert i den kunstneriske produksjonen. Gjennom digital distribusjon er det mulig å nå et større publikum uavhengig av geografisk plassering, samt et publikum som av ulike grunner ikke har forutsetninger for å komme til teatret eller konsertsalen.

Noen av institusjonene har igangsatt pilotprosjekter på dette området og er i ferd med å bygge opp nødvendig kompetanse. Imidlertid mangler musikk- og scenekunstinstitusjonene økonomi til fullt ut å utnytte det formidlings- og distribusjonspotensialet som ligger i den digitale teknologien. Det er knyttet betydelige kostnader både til investeringer i teknologisk utstyr og produksjon og til løsninger på opphavsrettsproblematikk.

KOR OG VOKALENSEMBLER

NTO er glad for at Det Norske Solistkor som profesjonelt a capella-kor er styrket de senere årene. Som ledd i den videre korsatsningen imøteser vi en styrking også av Edvard Grieg Kor, samt av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å heve kvaliteten i den vokale delen av musikkteater- og operaproduksjoner.

De senere årene har vilkårene for å utvikle lokalt forankret musikkteater- og operavirksomhet blitt styrket, og i dag finnes det ulike løsninger i regionene. Det er etter NTOs syn viktig at videre strategier for profesjonalisering av korvirksomhet tar utgangspunkt i de ulike regionale strukturene og behovene.

Det største kunstneriske problemet i dag er den kvalitative ubalansen mellom de profesjonelle orkestrene og den kollektivt vokale fremføringen i en konsert, musikkteater- eller operaproduksjon. En viktig del av ansvaret for å profesjonalisere musikkteatervirksomheten handler om å sikre at alle deler i produksjonen harmoniserer bedre med det profesjonelle symfoniorkestret i regionen.

Vi er derfor glade for at regjeringen i strategien, *Fleirstemt Strategi for korutvikling i Noreg*, ønsker å medvirke til profesjonelle rammevilkår for kor i alle regionene i landet. I følge strategien vil departementet legge til rette for at det profesjonelle kor- og vokalfeltet blir utviklet videre gjennom faste tilskudd og gjennom tilskuddsordninger i Norsk kulturråd. NTO vil understreke betydningen av at vokalesembler og kor knyttet til symfoniorkestre og regionopera sikres forutsigbare økonomiske vilkår for langsiktig utvikling og profesjonalisering gjennom virksomhetenes rammetilskudd.

DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN

NTO anmoder om at omorganiseringen av Den kulturelle skolesekken, med opprettelsen av Kulturtanken, ikke fører til økt administrasjon og oppbygging av parallelle virksomheter og kompetanser. Mest mulig midler må kanaliseres direkte til elevenes kunstopplevelser og velfungerende eksisterende ordninger må opprettholdes og videreutvikles. Det må videre legges bedre til rette for at produksjoner fra institusjonene inngår i tilbudet over hele landet – og at elevene også får mulighet til å oppleve forestillinger og konserter fremført på en profesjonell scene. Vi vil særlig understreke behovet for at mottakerapparatet i skolen profesjonaliseres.

Vi viser til at Den kulturelle skolesekken (DKS) er under omorganisering, og at Kulturtanken skal ivareta det nasjonale ansvaret for Den kulturelle skolesekken innenfor alle kunstuttrykkene. Det er viktig at alle kunstuttrykkene og deres egenart ivaretas også med den nye organiseringen, og at hvert kunstfelt kan utvikle seg utfra egne premisser og behov.

UNNGÅ OPPBYGGING AV PARALLELLE VIRKSOMHETER OG KOMPETANSER

Vi vil også understreke betydningen av at de sidene ved dagens organisering som fungerer godt videreføres og styrkes – og at det ikke bygges opp parallelle virksomheter og kompetanser til det som allerede eksisterer, herunder Scenekunstbrukets formidlingsnettverk og insentivordning.

NTO ser frem til at Kulturtanken kan bidra til å løse utfordringer ved dagens DKS-ordning samtidig med at rommet for allerede velfungerende lokale modeller ivaretas.

MINST MULIG TIL ADMINISTRASJON

Det må være et mål at mest mulig midler kanaliseres direkte til elevenes kunstopplevelser, og minst mulig går til administrasjon. Vi registrerer at kravet om at spillemidlene kun skal gå til produksjon og gjennomføring og ikke administrasjon, er tatt ut av tilskuddsbrevene fra Kulturtanken til fylkeskommunene. Vi forutsetter at dette ikke vil gå utover tilbudet til elevene.

ARMLENGDESPRINSIPPET OG KVALITET

Det må ikke legges føringer for samarbeid mellom DKS og institusjonene som kan virke repertoarførende, eller som på andre måter styrer virksomhetenes begrensede ressurser.

Vi vil understreke at armlengdesprinsippet må ivaretas i organiseringen og forvaltningen av ordningen både sentralt og lokalt, og at kvalitet må være det førende utvelgelseskriteriet i programmeringen av DKS. Vi er kritiske til at Kulturtanken i det nye tilskuddsbrevet legger innholdsmessige føringer på tilbudet, blant annet knyttet til samtidens teknologi.

INSTITUSJONENES PRODUKSJONER OG RESSURSER

For å sikre estetisk bredde og kvalitet i DKS-tilbudet er det viktig at forestillinger og konserter fra ulike produsenter inngår i tilbudet, og at elevene får mulighet til å oppleve kunst i profesjonelle teatre og konsertsaler i tillegg til turnéforestillinger på skolen.

Det er også god ressursutnyttelse å benytte musikk- og teaterinstitusjonenes tilbud i DKS, hvor finansieringen av produksjonene for en stor del allerede er ivaretatt gjennom de ordinære driftstilskuddene, og hvor programmerings- og formidlingskompetanse er bygget opp over lang tid.

Vi stiller oss derfor spørrende til formuleringen i Kulturtankens tilskuddsbrev om at «produksjonene skal kunne gå inn i Den kulturelle skolesekkens nasjonale programtilbud». Dette kravet må nødvendigvis tilpasses det faktum at gjenopptakelser for teaterinstitusjonene i de fleste tilfeller er svært utfordrende og kostnadskrevende, bl.a. fordi skuespillere enten er ansatt på korttidskontrakter for den enkelte produksjonen eller er fast ansatt og inngår i flere andre av teatrets produksjoner.

Imidlertid kan det legges til rette for at flere av teatrenes forestillinger formidles også utenfor eget fylke gjennom en styrking av Scenkunstbrukets insentivordning, slik at produksjoner fra institusjonene i større grad kan omfattes av ordningen.

GRATISPRINSIPPET

Vi ser også at kombinasjonen av gratisprinsippet og DKS utilsiktet fører til at skolenes besøk ved institusjonene reduseres og ved noen skoler faller helt bort. Vi etterlyser nasjonale løsninger som sikrer at transportkostnader ikke går utover tilbudet til elevene, samt ordninger som legger til rette for direkte samarbeid mellom institusjonene og skolene, f.eks. gjennom øremerkede midler til skolene for teater- og konsertbilletter.

MANGELFULL KUNSTFAGLIG KOMPETANSE I SKOLEN

En viktig del av Kulturtankens mandat er å arbeide for god forankring og tett samarbeid mellom skole- og kunstsektor. En forutsetning for å lykkes i dette arbeidet er en parallell styrking av de humanistiske og estetiske fagene i skolen. Musikk- og scenekunstinstitusjonene opplever en ganske gjennomgående mangelfull kunstfaglig kompetanse i skolen som en betydelig utfordring. Det må legges til grunn at tilbudet gjennom DKS skal supplere – og på ingen måte erstatte – kunst- og kulturfagopplæringen i skolen.

KUNST OG HUMANISTISKE FAG I SKOLEN

NTO anmoder om en mer koordinert kultur- og kunnskapspolitikk som sikrer at de kunstneriske virksomhetenes satsing på barn og unge følges opp med en styrking av de humanistiske og estetiske fagenes kvalitet, innhold og plass i hele utdanningsløpet. Et bredt kompetansebegrep forankret i skolens dannelsesoppdrag må også innebærer en styrking av mottakersiden i kunsten, og dette bør inngå som et viktig perspektiv i den varslede strategien for de praktiske og estetiske fagene.

MOTTAKERSIDEN I KUNSTEN

Noe av det viktigste vi kan gjøre for å sikre felles referanserammer og bredest mulig deltagelse på de demokratiske fellesarenaene som kulturinstitusjonene representerer, er å styrke mottakersiden i kunsten. Dette må begynne i skolen som en unik fellesarena.

I et samfunn preget av større kompleksitet og raskere endringstakt er det et særlig behov for å styrke elevenes kompetanse i å forstå, tolke og reflektere kritisk over et mangfold av kulturelle ytringsformer. Kunnskap om og fortolkning av kunst- og kulturuttrykk må derfor gjøres til en essensiell del av allmenndannelsen. Slik skjønnlitteraturen har en selvskrevne plass i norskfaget, og litteraturhistorien og tekstanalysen spiller viktige roller for det litterære utbyttet, må også kunnskap om og fortolkning av flere av kunst- og kulturuttrykk bli en del av allmenndannelsen. Dette kan gjøres gjennom en kompetansehevende satsing på så vel de estetiske og humanistiske fagene i skolen, som på kunst- og kulturdelen i andre fag.

i Meld. St. 28 *Fag – Fordypning – Forståelse* tas til orde for å styrke de estetiske fagene i skolen og at den pågående fagfornyelsen også omfatter disse fagene. Etter vårt syn legger man best til rette for en styrking og fornyelse av innholdet i de estetiske fagene gjennom et tettere samvirke med kunst- og kulturdelen i andre fag, herunder samfunnsfag, etikkfag, norsk og språkfag. Vi er derfor glade for at Kunnskapsdepartementet, i tråd med NTOs tidligere uttalelse, ser at kategorien *praktiske og estetiske fag* ikke er godt egnet som overordnet ramme for en fagfornyelsesprosess, og vil legge til grunn en mer fleksibel innretning enn den modellen som skisseres i NOU 2015: 8 for å sikre god sammenheng mellom fag.

LÆRERKOMPETANSE

I 2014 manglet nærmere 40 pst. av lærerne som underviser i musikk, og nærmere halvparten av de som underviser i kunst- og håndverk i grunnskolen, faglig fordypning. Kun én av fire musikk lærere og én av fem lærere i kunst og håndverk har kompetanse i faget tilsvarende 60 studiepoeng eller mer (jf. Kompetanseprofil i grunnskolen. Hovedresultater 2013/2014, SSB).

Dette viser med all tydelighet behovet for å styrke lærerкомпетansen i de estetiske fagene. Lærernes kompetanse er avgjørende for å sikre kvaliteten i de estetiske fagene. Vi er derfor glade for at Kunnskapsdepartementet vil vurdere om det for nye lærere skal innføres kompetansekrav for å undervise i estetiske fag i grunnskolen, at det er satt av midler til videreutdanning i praktiske-estetiske fag som en del av strategien *Kompetanse for kvalitet*, og bestemt at lærere i praktiske og estetiske fag skal inngå i utprøvingen av lærerspesialistordningen fra høsten 2017.

ANSVARSDELINGEN MELLOM KUNSTINSTITUSJONENE OG SKOLEN

Mange musikk- og scenekunstinstitusjoner setter i dag store ressurser inn på formidlingsprogram overfor barn og unge både i og utenfor Den kulturelle skolesekken, delvis for å kompensere for skolens sviktende satsning og delvis fordi dette er i institusjonenes langsiktige interesse. Vi etterlyser en tydeliggjøring av skolens ansvar og en gjennomgang av rollefordelingen mellom skolen og kunstinstitusjonene.

STRATEGI FOR DE PRAKTISKE OG ESTETISKE FAGENE

Det er gledelig at Kunnskapsdepartementet i løpet av våren 2018 vil legge frem en strategi for de praktiske og estetiske fagene som vil inneholde tiltak som kan bidra til å styrke fagene på både kortere og lengre sikt. Vi legger til grunn at dette gjøres i nær dialog med Kulturdepartementet, og at både mottakersiden i kunsten, sammenhengene mellom estetiske fag, humaniora og kulturdelen i andre fag, samt ansvarsdelingen mellom skolen og kunstinstitusjonene vil inngå som sentrale problemstillinger.

STORTINGSMELDING OM KULTURSKOLENE

Vi er også glade for at det skal utarbeides et kunnskapsgrunnlag for en stortingsmelding om kulturskolen, og legger til grunn at Utdanningsdirektoratet vil gjøre dette arbeidet i nær dialog med Kulturdepartementet for å sikre en god koordinering mellom kunnskapspolitikk og kulturpolitikk.

FORSKNING

NTO imøteser en fortsatt styrking av kulturforskningen, både for å sikre en mer kunnskapsbasert kulturpolitikk og for å imøtekomme kulturlivets egne kunnskapsbehov. Vi vil særlig understreke behovet for å styrke den grunnleggende humanistiske forskningen, og ser frem til at oppfølgingen av humaniorameldingen kan bidra til en slik styrking.

Vi er glade for at regjeringen har bidratt til å styrke kulturforskningen de senere årene, bl.a. gjennom bevilgninger til relevante forskningsprogram under Forskningsrådet. Likevel ser vi frem til at Grundutvalgets rapport *En kunnskapsbasert kulturpolitikk* fra 2012 følges opp med en mer overordnet forskningsstrategi som kan imøtekomme behovene for langsiktig satsing på kvalitet i forskningen og oppbygging av sterkere forskningsmiljøer.

NTO har særlig tatt til orde for å styrke den tverrfaglige kulturforskningen, slik at samfunnsvitenskapelige innfallsvinkler oftere suppleres med humanistiske og estetiske perspektiver og analyser. Vi vil understreke at solide humanistiske og estetiske fagmiljøer ved universitetene er essensielle for å sikre den grunnleggende forskningen i seg selv, men også som leverandører av begreper, teorier og betraktningmåter i den mer brukerrettede forskningen. Det er derfor viktig at en forskningsstrategi som skal ivareta Kulturdepartementets sektoransvar også tenker inn situasjonen for de humanistiske fagene.

For å sikre kvalitet og faglig utvikling i kunsten, er det helt essensielt at det finnes en autonom, akademisk samtalepartner i humaniora som kan analysere kunstens verdi og utfordre etablerte praksiser. Vi vil også understreke hvor viktige de humanistiske fagene er for å styrke kunstforståelsen i samfunnet – som en sentral leverandør av begreper, teorier og perspektiver til det offentlige ordskiftet om kunsten.

DET OFFENTLIGE ORDSKIFTET OM KUNSTEN

NTO vil understreke betydningen av at staten opprettholder sitt ansvar for å legge forholdene til rette for ytringsmangfold og kvalitet også gjennom sterk statlig støtte til mediene. Vi anmoder om at regjeringens foreslåtte reduksjon i produksjonsstøtten – som er i strid med mediemangfoldutvalgets anbefalinger – reverseres, og etterlyser en nærmere vurdering av virkemidler på tvers av medie- og kunstpolitikken som kan legge til rette for og bidra til å fremme det offentlige ordskiftet om kunsten, herunder kunstkritikken.

Etter vårt syn bør det være en integrert del av kunstpolitikken å sikre vilkårene for det seriøse, offentlige ordskiftet om kunsten, herunder kunstkritikken. Kritikken fremmer kunnskap, forståelse og refleksjon over kunstens ulike uttrykk og bidrar til kontinuerlige vurderinger av kunstnerisk kvalitet i offentligheten. Foruten å bidra til den faglige kunstdiskursen, er kritikken viktig for å synliggjøre kunsten og øke interessen og kunstforståelsen hos et bredere publikum. På denne måten er kunstkritikken ikke minst viktig i et formidlingsperspektiv.

Rammevilkårene for kulturjournalistikken og kritikken omfatter virkemidler på flere nivåer og på tvers av kultur- og mediepolitikken – slik som kringkastingsavgift, direkte og indirekte pressestøtte, produksjonsstøtte til kulturtidsskrifter og stipendier for journalister og kritikere.

MEDIESTØTTE

Vi erfarer at medienes pressede økonomiske situasjon fører til en nedprioritering og marginalisering av den grundige kulturjournalistikken og kunstkritikken, og at eksisterende virkemidler ikke i tilstrekkelig grad bidrar til å opprettholde og videreutvikle mangfold og kvalitet på dette området. På denne bakgrunnen er vi kritiske til regjeringens forslag om å redusere produksjonsstøtten, som er i strid med mediemangfoldsutvalgets anbefalinger, og anmoder om en reversering.

Foreningen er glad for at det er innført momsfristak for elektroniske nyhetstjenester. Vi støtter mediemangfoldsutvalgets forslag om å utvide momsfristaket til alle nyhets- og aktualitetsmedier, også til medier som dekker få stoffområder, men som dekker disse i dybden. Vi støtter også utvalgets forslag om å videreføre produksjonstilskuddet og innføre en ny tilskuddsordning for samfunns viktig journalistikk.

Det er viktig at NRK har forutsigbare økonomiske rammer som gjør det mulig å ivareta rollen som kulturformidler. Vi enige med mediemangfoldsutvalget i at NRKs uavhengighet må sikres, med henvisning til at det politiske klimaet kan endre seg også i Norge, og at en omorganisering av NRK til en selvstendig stiftelse kan gi større avstand til staten og utøvende politikere. er kritiske til at regjeringen igjen foreslår å redusere produksjonstilskuddet.

KRITIKERSTIPENDER OG TIDSSKRIFTSTØTTE

Stipender for kritikere er en god ordning som bidrar til kvalitetsheving og profesjonalisering av kritikken. Vi mener det i tillegg er behov for å vurdere egne støtteordninger som kan bidra til å styrke den mer umiddelbare og aktuelle kritikken i dagspressen, og en økning i tidsskriftstøtten for å styrke den analyserende og dyptgående kritikken.

REISESTØTTEORDNING

Vi vil også ta til orde for etablering av en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten. Musikk og teater er øyeblikkets kunst som skjer foran et publikum, og innenfor disse kunstformene er det et spesielt behov for at kritikeren er til stede der og da når forestillingen eller konserten finner sted. Relativt små investeringer på dette området kan gi store utslag.

Det er gledelig at en allmenntilgjengelig privat stiftelse som Fritt Ord satser på «den gode kritikken» gjennom stipendordninger for kritikere og prosjektstøtteordninger for ulike typer medier og kritikere som leverer til dem. Vi vil samtidig understreke at slike satsinger fra private aktører må fungere som et supplement til offentlige stimuleringsordninger og på ingen måte som en erstatning for manglende offentlig innsats.

PRIVAT FINANSIERING

NTO er positiv til tiltak som kan styrke det samlede finansieringsgrunnlaget for kultursektoren og oppfordrer til en prinsipiell diskusjon om statens mål og virkemidler for å fremme privat finansiering. Det er viktig at politikktutformingene også på dette området er basert på kunnskap om situasjonen i Norge, og at nye ordninger som gaveforsterkningen evalueres.

NTO er positiv til privat finansiering som et viktig supplement til offentlige investeringer. Slike private midler kan gjøre det mulig å realisere prosjekter som det ikke er rom for innenfor de rammene som er gitt av det offentlige tilskuddet.

KOST-NYTTE OG EFFEKTIV RESSURSUTNYTTELSE

Det er altså ikke en holdningsendring fra kulturlivets side som skal til for å utløse ventende privat kapital. Derimot må man være klar over hvor ressurskrevende det er å fremskaffe gaver og sponsormidler i allerede underadministrerte institusjoner, og hvor ulike forutsetningene er avhengig av bl.a. geografi, størrelse og type virksomhet.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene arbeider kontinuerlig for å øke egeninntektene, og de større institusjonene har opparbeidet seg en betydelig kompetanse på sponsorområdet. Like fullt rapporterer de at resultatene kan være marginale i forhold til innsatsen, og at det må vurderes hva som faktisk er effektiv ressursutnyttelse. Noen av de mindre virksomhetene rapporterer på sin side at de ikke har tilstrekkelige administrative ressurser til å drive denne typen arbeid over tid.

TILRETTELEGGING FOR FLERE FOND OG STIFTELSE

NTOs årlige kartlegging av medlemmenes sponsor- og gaveinntekter viser at slike inntekter i 2016 utgjorde om lag 1,8 pst. av samlede driftsinntekter. Både våre kartlegginger og andre mer omfattende undersøkelser viser at privat kulturfinansiering i Norge er konjunkturavhengig og vanskelig tilgjengelige finansieringskilder for profesjonelle, offentlig finansierte kunstinstitusjoner. Lokal amatørvirksomhet og semiprofesjonell virksomhet prioriteres ofte fremfor profesjonell virksomhet og tidsavgrensede kulturarrangementer som festivaler og lignende prioriteres fremfor profesjonelle, offentlig finansierte kunstinstitusjoner.

NTO er positiv til en vurdering av tiltak som kan legge til rette for at det etableres flere private fond og stiftelser som kan komme kulturlivet til gode. Flere allmenntilgjengelige stiftelser er en forutsetning for at mer fondsmidler skal tilflyte profesjonelle kunstinstitusjoner, uten at disse virksomhetene risikerer å utkonkurrere sine egne lokale samarbeidspartnere og frivillige organisasjoner i kampen om allerede begrensede midler.

EVALUERING AV GAVEFORSTERKINGSORDNINGEN

I 2016 ble gaveforsterkningsordningen utvidet til musikk og scenekunst. Flere av NTO-virksomhetene mottok gaveforsterkning i 2016, men med en realnedgang i de samlede sponsor- og gaveinntektene i 2016 på 5 pst. er det ingenting i vår kartlegging som tyder på at ordningen har stimulert til mer private midler.

Vi etterlyser en evaluering av ordningen som kan frembringe kunnskap om hvorvidt ordningen *over tid* bidrar til at nye givere kommer på banen og private donasjoner øker. En evaluering bør også kunne se nærmere på i hvilken grad en slik ordning kan føre til en *konsentrasjon* – ikke bare av private midler – men også av *tilgjengelige offentlige midler*, på bekostning av de virksomhetene som har vanskeligere vilkår for å skaffe private inntekter.

Etter vårt syn er det viktig å reflektere over disse prinsipielle, demokratiske sidene og konsekvensene av at private givere får styring over fordeling av fellesskapets midler.

KUNNSKAPSBASERT OG REALISTISK VURDERING

Samtidig vil vi oppfordre til en politikktutforming basert på en realistisk vurdering av potensialet for økt privat finansiering av de profesjonelle kunstinstitusjonene i Norge. Vi minner om at gavetradisjonen i Norge er langt svakere enn for eksempel i USA og Storbritannia hvor kultursektoren i mindre grad anses som et sentralt offentlig ansvarsområde. Norge skiller seg også fra våre nordiske naboland, hvor det finnes et langt større antall pengeutdelende stiftelser for allmennyttige formål enn i Norge.

Vi merker oss at regjeringen formulerer statlige insentiver for mer privat finansiering som en «hovedprioritering» samtidig med at bevilgningene til kulturformål stagnerer. NTO er kritisk til en tenkning der målet med insentiver for privat finansiering er å redusere størrelsen på den offentlige finansieringen. Samspillet med private finansieringskilder må skje som et supplement til et fortsatt sterkt offentlig engasjement.

Våre medlemmer

NTO har 45 medlemsorganisasjoner innenfor musikk og scenekunst. Medlemmene består av nasjonale og regionale institusjoner, samt offentlig støttede produserende og programmerende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor.

MEDLEMSOVERSIKT:

Scenekunstinstitusjoner

Akershus Teater
 Bergen Nasjonale Opera
 BIT Teatergarasjen
 Black Box teater
 Brageteatret
 Carte Blanche
 Dansens Hus
 Den Nationale Scene
 Den Norske Opera & Ballett
 Det samiske nasjonalteatret Beavivás
 Dramatikkens hus
 Haugesund Teater
 Hordaland Teater
 Hålogaland Teater
 Kilden Teater- og Konserthus
 Nationalteatret
 Nord-Trøndelag Teater
 Nordland Teater
 Norsk scenekunstbruk
 Oslo Nye Teater
 Riksteatret
 Rogaland Teater
 Scenekunst Østfold
 Sogn og Fjordane Teater
 Teaterhuset Avant Garden
 Teater Ibsen
 Teater Innlandet
 Teater Manu
 Teatret Vårt
 Trøndelag Teater
 Årjelhsaemien Teatere

Musikk institusjoner

Barokkanerne
 BIT20 Ensemble
 Det Norske Blåseensemble
 Det Norske Kammerorkester
 Det Norske Solistkor
 Edvard Grieg Kor
 Nordnorsk Opera og Symfoniorkester
 Norsk Barokkorkester
 Oslo-Filharmonien
 Riksscenen
 Stavanger Symfoniorkester
 Stiftelsen Harmonien
 Trondheim Symfoniorkester